

ASİ NEHRİ (HATAY) BALIKÇILIK YAPISI**Sevil Demirci*, Aydın Demirci**

Mustafa Kemal Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi, İskenderun- Hatay

Özet:

Bu çalışmada, kollarıyla birlikte önemli su rezervine sahip olan Asi Nehrindeki balıkçılık yapısı hakkında bilgiler sunulmaktadır. Bu amaçla avlanan türler, kullanılan av araçları, avcılık yöntemleri ve balıkçı profili tespit edilmiştir. Av miktarlarının belirlenmesinde, Hatay Tarım İl Müdürlüğü kayıtları kullanılmıştır. Balıkçı profili, nehir üzerindeki farklı bölgelerde, balıkçılıkla uğraşan kişilerle yüz yüze görüşülerek tespit edilmiştir. Bölgede kullanılan av araçları, FAO Katalogları Standartlarında gösterilmeye çalışılmıştır. Bu nehir sisteminde, Karabalık (*Clarias lazera*), Cyprinidae familyasına ait türler (*Cyprinus carpio*, *Capoeta capoeta*, *Capoeta trutta*, *Capoeta damascina*, *Capoeta barroisi*) ve Yılan Balığı (*Anguilla anguilla*) başlıca av gruplarını oluşturmaktadır. Avcılık, uzatma ağları, pinter, serpmeye, çeşitli tipte oltalar ve yerel tuzaklarla yapılmaktadır. Bölgede balıkçılık yapan kişilerin çoğunluğu amatör veya ticari balıkçı belgesine sahip olmasına rağmen, nehir onlar için önemli gelir kaynağı oluşturmaktadır. Asi Nehrindeki balıkçılık faaliyetleri insan gücüyle yapılan, küçük ölçekli balıkçılık olarak tanımlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Asi Nehri, Elle Balıkçılık, Nehir Balıkçılığı**Abstract:****Fisheries Structure in River Asi, Hatay-Turkey**

In this study, data on fisheries along River Asi with important water reserve together with its tributaries are included. For this purpose, species caught in the area, fishing gear used, catching methods and fisherman profiles were determinate. Records of Hatay Agriculture Ministry Department were used for catch amount estimated. Fisherman profiles are defined by face to face talks in different area of the River. Fishing gears used in the region were illustrated according to catalogues of FAO standards. Catch species groups such as Catfish (*Clarias lazera*), family of Cyprinidae (*Cyprinus carpio*, *Capoeta capoeta*, *Capoeta trutta*, *Capoeta damascina*, *Capoeta barroisi*) and Eel fish (*Anguilla anguilla*) are frequently caught in the basin. Fishing is carried out with set nets, fyke nets, seine nets, various types of fishing lines and local traps. Most of the people, who were fishing activity in the River, haven't license of amateur or professional fisherman while the River has provided important income for the people. These fishing activities in River Asi were determinated artisanal fishing.

Keywords: River Asi, Artisanal Fisheries, Stream Fishing

* **Correspondence to:** Sevil DEMİRCİ, Mustafa Kemal Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi, İskenderun, Hatay-TÜRKİYE

Tel: (+90 326) 614 16 93 Faks: (+90 326) 614 16 97

E-mail: sevil.demirci@gmail.com

Giriş

Akarsu ve göller Türkiye'nin su ürünleri yönetimi açısından denizlerden sonra önemli kaynaklarını oluşturmaktadır. Nehirlerinde içinde bulunduğu tüm doğal iç su kaynaklarından elde edilen balık üretimi, 2007 yılında yaklaşık 43 bin ton olarak belirlenmiştir. Toplam su ürünleri üretiminin % 5.6'sı iç sulardan karşılanmaktadır. Bu üretimde önceki yıla oranla % 1.7 azalma görülmüştür (Anonim, 2008). Dolayısıyla, nehirlerin balıkçılık yapısının belirlenerek, mevcut üretim potansiyellerinin tespiti hem avcılık hem de ekosisteme etkileri yönünden oldukça önemlidir. Asi Nehri (Orontes), Lübnan Beka'da, Baalbek eşğinde doğar, kuzeye yönelerek Suriye'ye girer. Türkiye'de Amik çöküntüsüne ulaşarak, batıya döner. Burç deresi ile Karasu'yu aldıktan sonra Antakya'dan geçerek güneybatıya yönelir ve Samandağ'ın güneyinde Akdeniz'e dökülür. Toplam uzunluğu 380km olan Asi Nehri'nin il sınırları içindeki uzunluğu 94km dolayındadır (Yalçın Özdilek, 1999; Taşdemir ve Gökso, 2001). Kaynağı bataklık olan Asi Nehri'nin 40 kilometresi Lübnan, 159 kilometresi Suriye, 88 kilometresi Türkiye sınırı içinde yer almaktadır (Anonim, 2007). Asi havzasının yıllık 2.8 milyar metreküp olan su potansiyelinin 0.3 milyar metreküpü Lübnan'dan, 1.2 milyar metreküpü Suriye'den, 1.3 milyar metreküpü ise Türkiye'den gelmektedir.

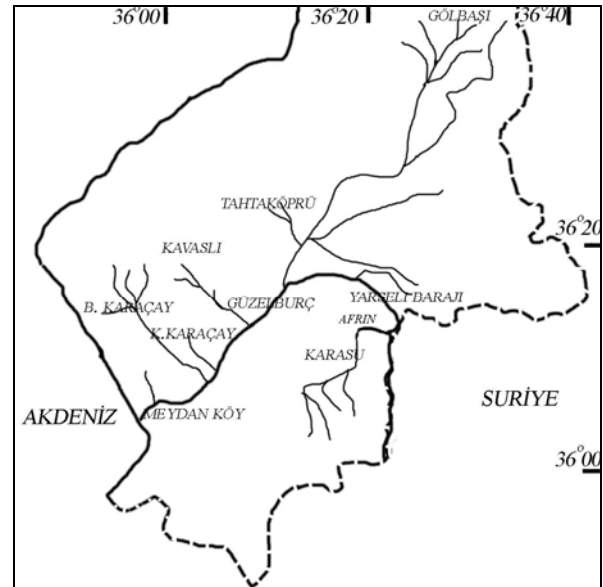
Asi Nehri'nin su ürünleri çeşitliliği oldukça fazladır. Bu nehir sisteminde Cyprinidae, Clariidae, Poeciliidae, Cyprinodontidae, Cobitidae ve Mugilidae familyasına ait türler bulunmaktadır. *Clarias lazera* (Karabalık), *Cyprinus carpio* (Sazan), *Capoeta capoeta* (Siraz Balığı), *Capoeta trutta* (Çepiç), *Capoeta damascina*, *Capoeta barroisi* (Zerzuri), *Anguilla anguilla* (Yılan balığı) bölgede en fazla avlanan türler arasındadır.

Ayrıca, Asi Nehir havzasına dökülen 11 dere-den (Büyükoba, Ceylandere, Seldiren, Büyükbaraçay, Küçükbaraçay, Hanı çayı, Kavaslı, Sancılı, Yıldırım, Tahtaköprü, Bakras), *Orthrias tigris* (Çöpçü Balığı), *Garra rufa* (Vantuzlu Balık), *Alburnus orontis* (Anadolu İnci Balığı), *Barbus luteus* (Bizir) gibi türlerde avlanmıştır (Okur ve ark., 2004).

Bu çalışmayla, balıkçılık anlamında herhangi bir veriye rastlanmayan Asi nehrinde, balıkçı profili, balıkçılık faaliyetleri ve kullanılan av araçlarının teknik özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Materyal ve Metod

Asi nehri havzasının Türkiye sınırları içindeki farklı bölgelerinde, Ocak 2007- Ağustos 2007 tarihleri arasında balıkçılık faaliyetleri saptanmaya çalışılmıştır (Şekil 1). Balıkçı profilini belirlemek amacıyla, yüz yüze görüşmeler yapılarak balıkçılıkla uğraşan kişilerin, avlanma nedenleri (sportif amaçlı veya mesleki olarak), mesleki ve öğrenim durumları, kullandıkları farklı avlanma yöntemleri, hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Balıkçı görüşmelerinde Gölbaşı, Tahtaköprü, Yarseli Barajı, Kavaslı, Güzelburç, Büyükbaraçay, Küçükbaraçay, Afrin, Karasu ve Meydan Köy istasyonları seçilmiştir. Bu istasyonlar Şekil 1'de gösterilmektedir. Balıkçıların bilgi vermedeki çekincelerinden dolayı bir anket formu doldurulamamıştır.

Şekil 1. Asi Nehir Havzası ve Araştırma İstasyonları
Figure 1. River Asi Area and Stations of Research

Av araçlarının ölçümleri yerinde yapılarak veriler alınmıştır. Teknik çizimler, FAO standartlarında Microsoft Visio 2007 programıyla gösterilmeye çalışılmıştır (Nedelec, 1975).

Avlanan türler ve miktarları tahmin etmek için, balıkçılar, balık satıcıları ve Hatay Tarım İl Müdürlüğü elemanları ile görüşülmüştür.

Bulgular

Araştırma sonucunda avlanan türlerin önemli bir kısmını Karabalık'ın oluşturduğu belirlenmiştir. Bu türü sırasıyla, sazangiller ve Yılan Balığı izlemektedir. Yıllık avlanan ürün miktarlarında, sadece Karabalık ve Yılan Balığı kayıt altına alınmıştır. Bu miktarlar Tablo 1'de belirtilmektedir (Anonim, 2007). Bu çalışmada yapılan gözlemler sonucunda, tablodaki değerlerin gerçek değerlerden daha düşük olduğu düşünülmektedir.

Tablo 1. Bazı Türlerin Asi Nehri'nde Av Miktarları (Anonim 2007)

Table 1. Certain Species Catch Amount in River Asi (Anonim 2007)

Tür	Avlanan Miktar (kg)	
	2006	2007 (6 aylık dönem)
Karabalık	16.200	4.050
Yılan Balığı	13.250	1900

Araştırma esnasında, görüşme yapılan 35 balıkçı değerlendirmeye alınmıştır. Bu bölgede balıkçılıkla uğraşan kişilerin büyük çoğunluğunun su ürünleri avcılığı için ticari veya amatör izin belgeleri bulunmaktadır. Asi nehrinde gelir elde etme amaçlı balıkçılık yapan kişileri aşağıda belirtildiği şekilde üçe ayırmak mümkündür. Ayrıca Nehir'de amatör balıkçılık faaliyetleri de söz konusudur

- İkamet ettiği yerin yakınında pinter, uzatma ağı veya sabit tuzakla avcılık yapanlar.
- Nehrin farklı bölgelerinde pinter ve uzatma ağı kullanan, 2-3 kişilik ekip halinde çalışan profesyonel grup. Bu kişiler, yaklaşık 3metre uzunluğunda olan altı düz biçimde kanoya benzer ahşap kayıklar kullanmaktadırlar. Ağ malzemelerini ve kayıklarını araçla taşıyan bu kişiler, hem Asi

Nehri'nin farklı bölgelerinde hem de yakın bölgedeki diğer tatlı su kaynaklarında avcılık yapmaktadırlar.

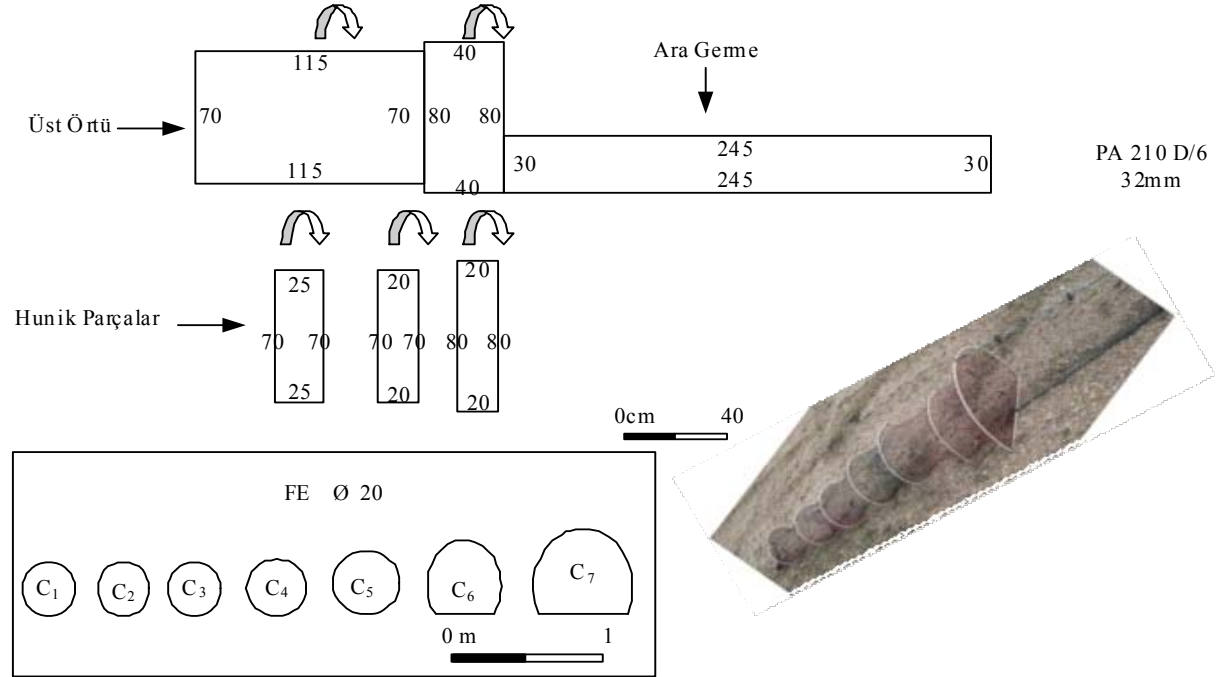
- Nehrin denize döküldüğü Meydan Köy'de serpme kullanan kişiler. Bu bölgede avcılık yasak olmasına rağmen denetimdeki zorluklardan dolayı bölgede ikamet eden 100'ün üstünde kişi tarafından gelir amaçlı avcılık yapmaktadırlar.

Asi Nehrinde pinter, yerel sabit tuzaklar, uzatma ağları, serpme ve oltalar ile balıkçılık yapılmaktadır. Bu bölgede tek girişli, germeli, çiftli pinter kullanılmaktadır. Pinter 6-7 adet çembere sahip 2-3 hazneli naylon kaplı demir materyalden oluşmaktadır. Ağ materyali, 12-18 mm göz genişliğinde, Poliamid (PA) malzemeden yapılmaktadır. Nehir sisteminde kullanılan tüm pinterler aynı yerde yapılmakta olup Dört Yol ilçesinden temin edildiği belirlenmiştir. Pinterler, Nehir ve kollarının tamamında kurulmaktadır ve nehre yemsiz olarak bırakılmaktadır. Bu tipteki avcılık faaliyeti, Güzelburç, Afrin, Karasu, Demirköprü ve Meydanköy'de gelişmiştir. Özellikle Güzelburç bölgesinde fazla sayıda pinter avcılığının gözlenmesinin nedeni olarak, nehir akıntısının az olduğu bölümler olduğu ve balıkların göç yolları üzerinde bulunduğu yargısına varılmıştır. Pinterle, Cyprinidae familyasına ait türler, Karabalık ve Yılan Balığı avcılığı yapıldığı belirlenmiştir. Pinterlere ait teknik plan Şekil 2'de sunulmaktadır.

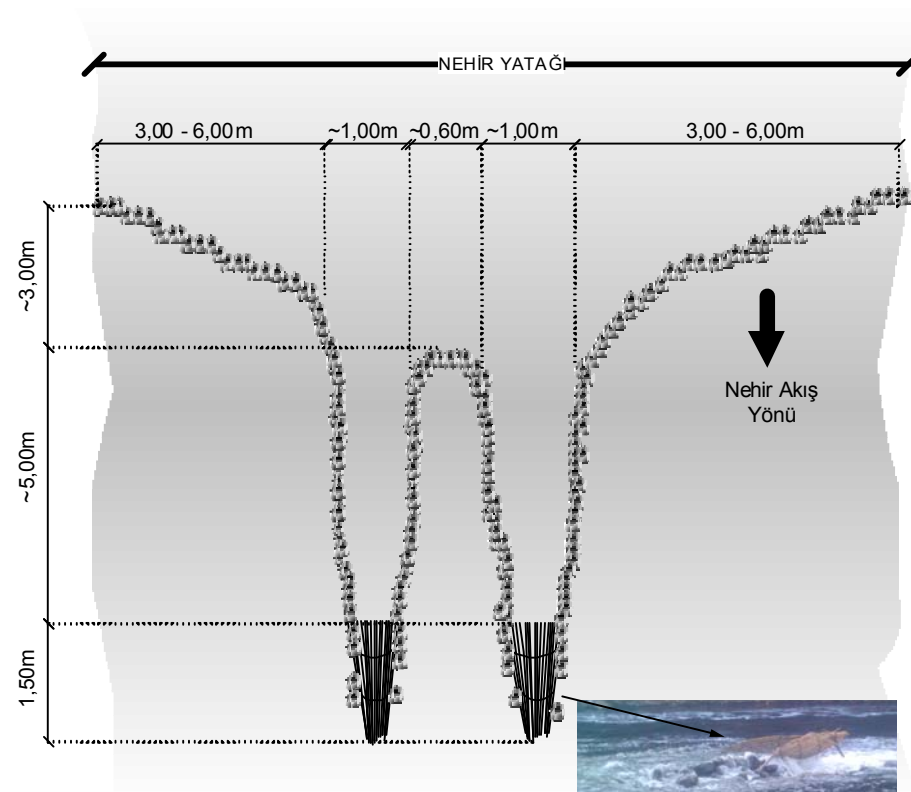
Araştırmada, sayıları yıllara ve mevsimlere göre farklılık göstermekle birlikte yaklaşık 20 adet sabit tuzağın kurulduğu saptanmıştır. Bu tuzaklar Nehir yatağına, su debisinin azaldığı dönemlerde taş, çit, kamış v.b. materyallerle balığı yönlendirecek şekilde kurulan setlerdir. Bu setlerin ağız kısmına yerleştirilen ve bölgede davul ismi verilen kuzuluk benzeri av araçları ile nehir içinde göç eden balıklar yakalanmaktadır. Bu setler projeye yasal olarak kurulabilmesine rağmen, nehir üzerinde çok sayıda izinsiz durumda kullanılan setler mevcuttur. Bu setler projeli ve izinli kurulduğunda balık göçlerine engel olmamak amacıyla nehir yatağının bir bölümünün açık kalması sağlanmaktadır. Daha fazla ürün elde etme çabasında olan avcılar ise, izin almaksızın nehir yatağının tamamına av aracını kurabilmektedir. Bölgede Hatay Tarım İl Müdürlüğü tarafından projelendirilmiş sadece iki adet set tuzaklar bulunmaktadır. Sabit tuzaklar, Büyükbaraçay, Küçükbaraçay, Demirköprü, Tavla ve şehir merkezinin sığ bölümlerinde kurulmaktadır. Bu böl-

gelerde sabit tuzaklara rastlanma nedeni olarak, yazın su miktarının azalmasıyla nehir tabanını oluşturan çakıl ve taşların tuzak yapımında kullanılması, kışında suların havzaya dolmasıyla gelen balıkların davul bölümüne toplanarak avlanması

gösterilebilir. Davul olarak adlandırılan bölümde demir veya ahşap materyal kullanılmaktadır. En fazla Yılan Balığı, Karabalık ve Sazan türlerinin avcılığı yapılmaktadır. Bu tuzaklara ait şematik çizim Şekil 3’de verilmektedir.

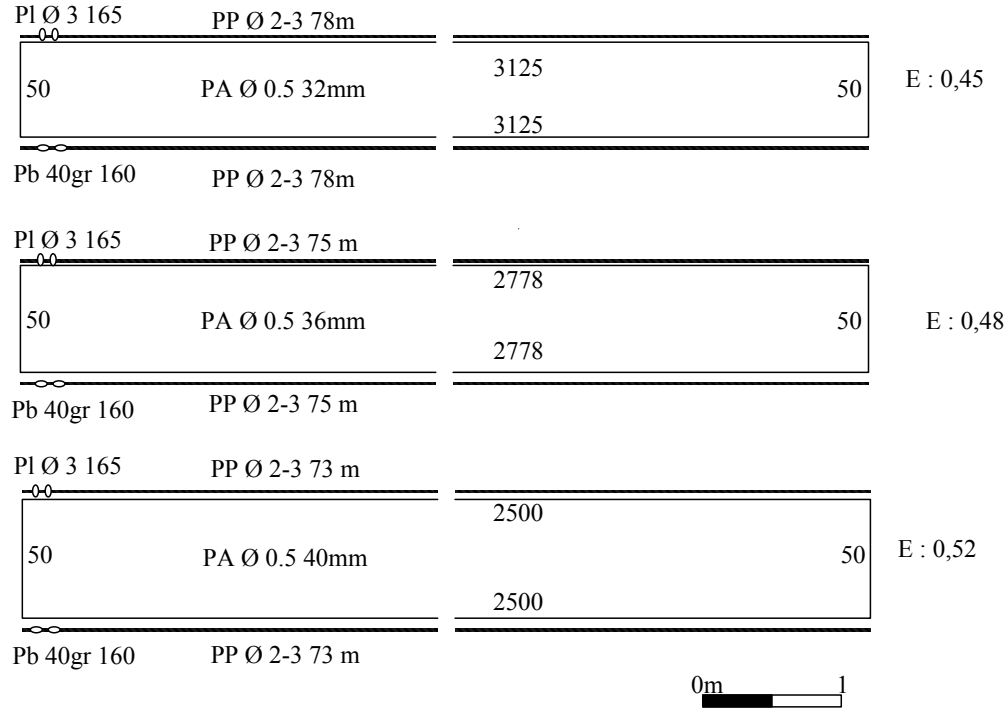
Şekil 2. Asi Nehri’nde Kullanılan Pinterlerin Teknik Çizimi
Figure 2. Fyke Net Technical Plan in River Asi

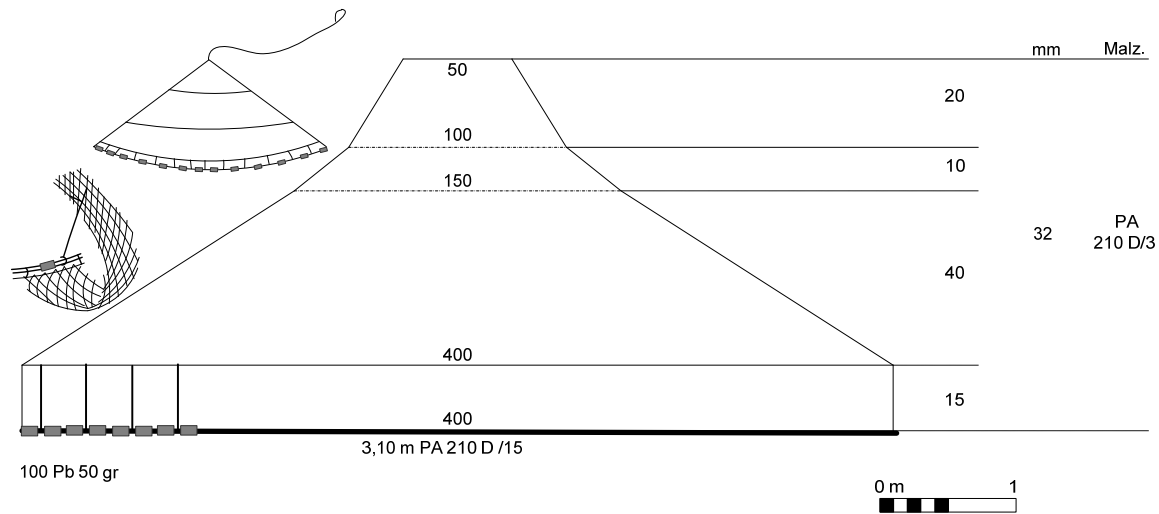
Şekil 3. Yerel Sabit Tuzak Şematik Çizimi
Figure 3. Schematic drawing of Fixed Trab

Bölgede uzatma ağları olarak tek kat iplik (monofilament) sade ağ kullanılmaktadır. Ağ materyali 28-40 mm'lik Poliamid (PA) malzemeden yapılmıştır. Ağlar donatılmış olarak alınmaktadır. Bu tip av araçları, Yarseli Baraj gölü, Kırıkhan Gölbaşı gölü ve nehrin derin olduğu Samandağ (Meydan Köy), Karasu, Afrin bölgelerinde yoğun olarak kullanılmaktadır. Cyprinidae üyeleri, Karabalık yoğun olarak avlanan türler arasındadır. Bu ağlara ait örnek plan Şekil 4'de sunulmaktadır.

Nehirde, avlanma materyali olarak sıklıkla kullanılan serpm, el örmesi olarak PA malzemeden göz arttırma yöntemi ile yapılmaktadır. Bu serpmelerde diğerlerinden farklı olarak yaprak kurşun kullanılmaktadır. Nehrin denize döküldüğü bölgelerinde her tür avcılığın yasak olmasına karşın Samandağ (Meydan köy)'da yoğun olarak kullanılmaktadır. Mugilidae üyeleri ve Levrek avlanan tür gruplarını oluşturmaktadır. Bu av aracının teknik özellikleri Şekil 5'te gösterilmektedir.

Şekil 4. Asi Nehri Havzasındaki Uzatma Ağları
Figure 4. Gillnet in River Asi Region

Şekil 5. Elde İşlenen Serpme Planı
Figure 5. Plan of Hand Made Cast Net

Bölgede diğer bir avcılık yöntemi olarak olta balıkçılığının eğlence amaçlı da olsa uygulandığı da gözlenmiştir. Bu tip avcılıkta 2-3 iğneli çaparı kullanılmaktadır. Bu yöntemle Yılan Balığı ve Karabalık avcılığı yapıldığı belirlenmiştir.

Sonuç

Asi Nehrindeki balıkçılık faaliyetleri geleneksel ve tecrübeye dayalı olarak devam etmektedir. Bu gelişim süreci, balıkçılık yönetimi açısından bazı olumsuzlukları da beraberinde getirebilecektir. Fakat günümüzde Nehirdeki en büyük sorun, yaz mevsiminde yaşanan su kıtlığı ve aşırı avcılıktır.

Kaynaklar

- Anonim, (2008), 2007 Yılı Su Ürünleri İstatistikleri. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara. (Basılmamış)
- Anonim, (2007), Su Ürünleri Yıllık Üretim Miktarları, Hatay Tarım İl Müdürlüğü Proje Destekleme Şubesi (Basılmamış)

Nedelec, C., (1975), FAO Catalogue of Small-Scale Fishing Gear. Fishing News (Books) Ltd., Surrey, England, 191 pp.

Okur, E., Yalçın Özdilek, Ş., Baran Demirci S., (2004), Amanos Dağ Dereleri (35 15-36 20D 36 05-36 40K) Balık Çeşitliliği ve Dağılımı. Türk Sucul Yaşam Dergisi, 2: 140-147.

Taşdemir, M., Gösu., Z. L., (2001). Asi Nehri'nin Bazı Su Kalite Özellikleri. Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, 18(1-2): 55-64.

Yalçın Özdilek, Ş., (1999). Asi Nehri Havzasında Bulunan *Clarias gariepinus*'un Bazı Biyolojik Özellikleri. Doktora Tezi (Basılmamış), Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Eğitimi, 179 s.